

POLSKÉ DIVADLO

2. POLOVINY 20. STOL.

Pavel Trtílek (17. března 2016)

- polské divadlo **50. až 70. let**: výrazná éra, vliv absurdní dramatiky
- významným předchozím vzepětím polského divadla byl **romantismus**
- polské divadlo: nové podněty, festivaly, vlivy, inspirace západními tendencemi (oproti normalizačnímu ČSSR)
- ilegální tvůrci nebyli tak pronásledováni jako v ČSSR, emigranti neztráceli kontakt s vlastí
- umělecká i ediční „svoboda“ (oproti režimu v ČSSR)
- Polsko pro nás bylo za normalizace nedostižným „vzorem“ v kultuře i v opozičních politických snahách (Solidarita), jezdilo se tam „nadechnout se Západu“

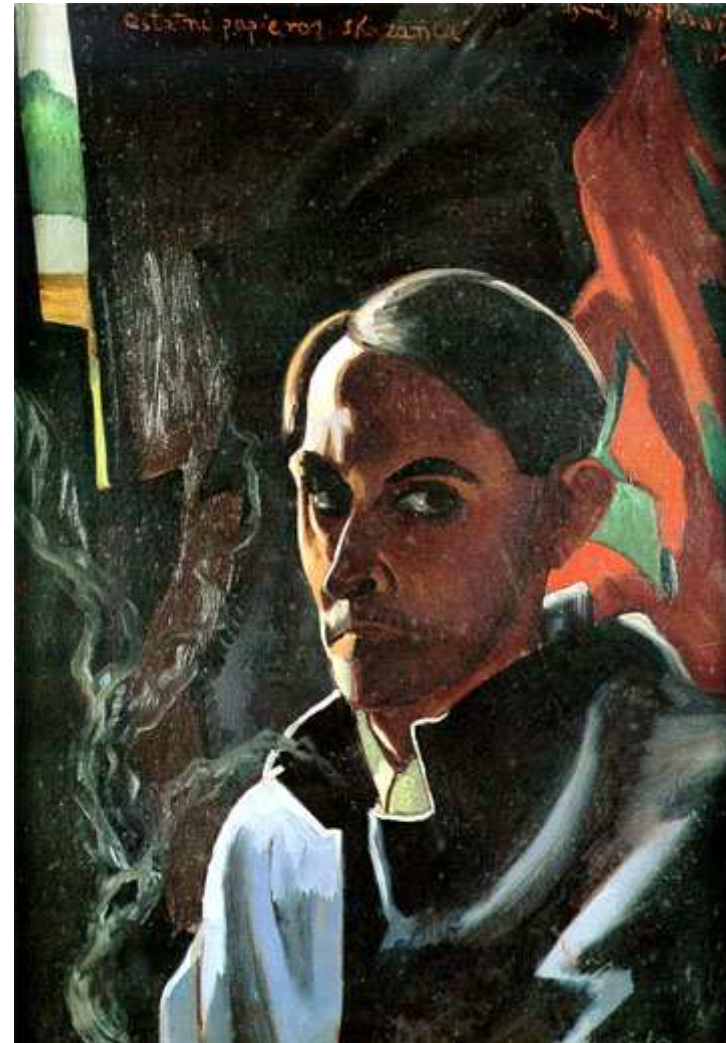
- polské divadlo se neocitlo v takovém vakuu a nekleslo k takovému provincialismu jako u nás v 70. a 80. letech (estetika tzv. socialistického realismu)

Polsko po 2. světové válce:

- socialistický blok
- 1956 – Poznaňské povstání (potlačeno)
- Evropa – rozdělena tzv. železnou oponou
- 60. léta – uvolnění poměrů (hospodářská stagnace)
- 1968 – polská účast na vpádu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR
- v Polsku svobodnější kulturní projevy
- 1980 – vznik Solidarity (nezávislé odbory)

STANISŁAW IGNACY WITKIEWICZ

(1885–1939)

Surrealistický malíř, prozaik, dramatik...

Autor dvacítky her, např.:

- *Vodní slípka* (1921)
- *Na malém dvorku* (1921)
- *Blázen a jeptiška* (1923)
- *Matka* (1924)
- *Ševci* (1934, jeho poslední hra)

Hry uváděny až od 60. let.

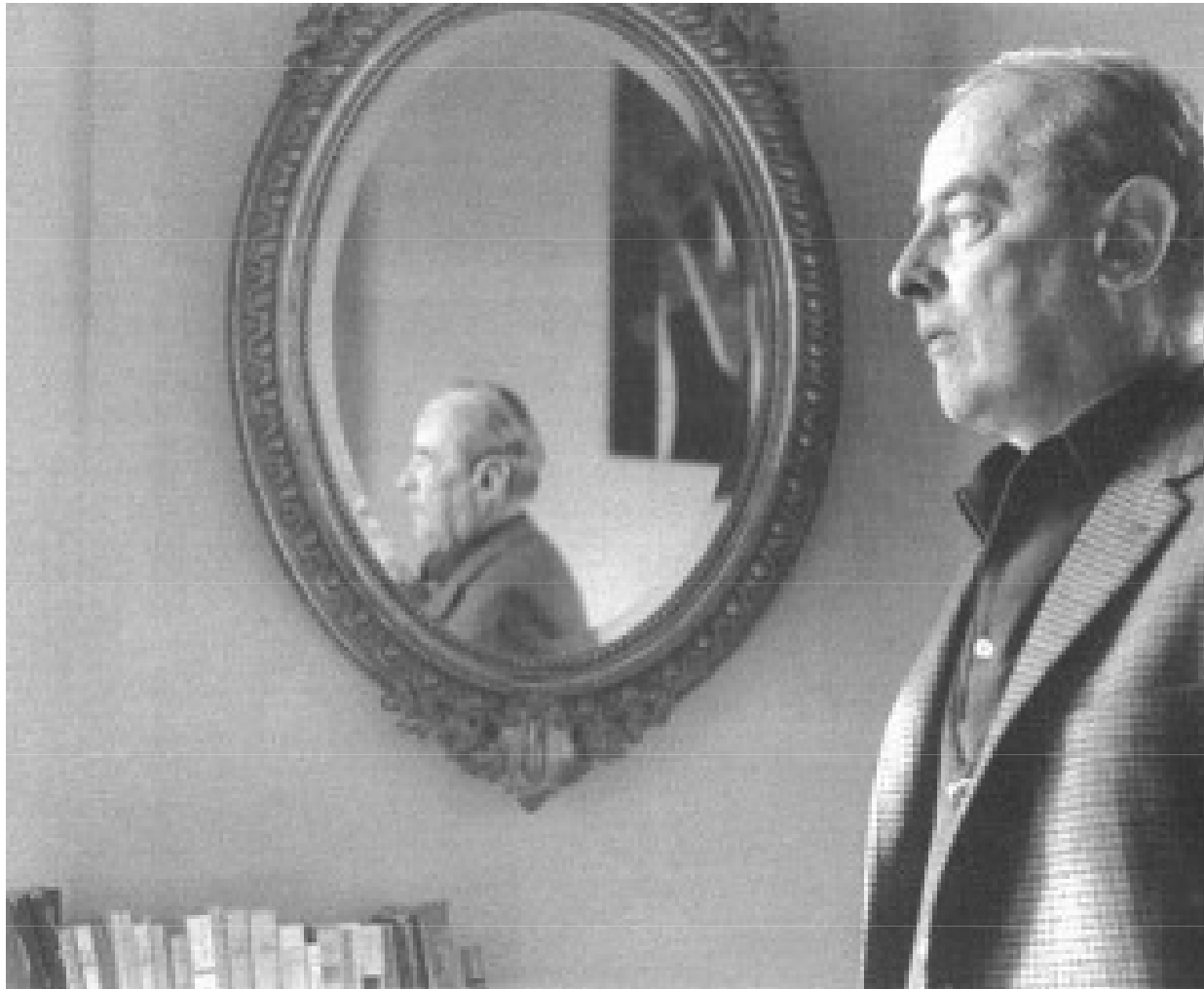
Witkiewicz s otcem

Pokušení sv. Antonína (1922, Witkiewicz)

WITOLD GOMBROWICZ

(1904–1969)

Typické znaky tvorby: groteskní zkreslení světa,
absurdní humor, nadsázka.

Po emigraci žil v Argentině a ve Francii.

Autor 3 her:

- *Yvona, princezna burgundská* (1938)
- *Svatba* (1953)
- *Opereta* (1966)

TADEUSZ RÓŻEWICZ

(1921–2014)

Proslul nejprve coby básník (desítky sbírek), hry začal psát až v 60. letech.

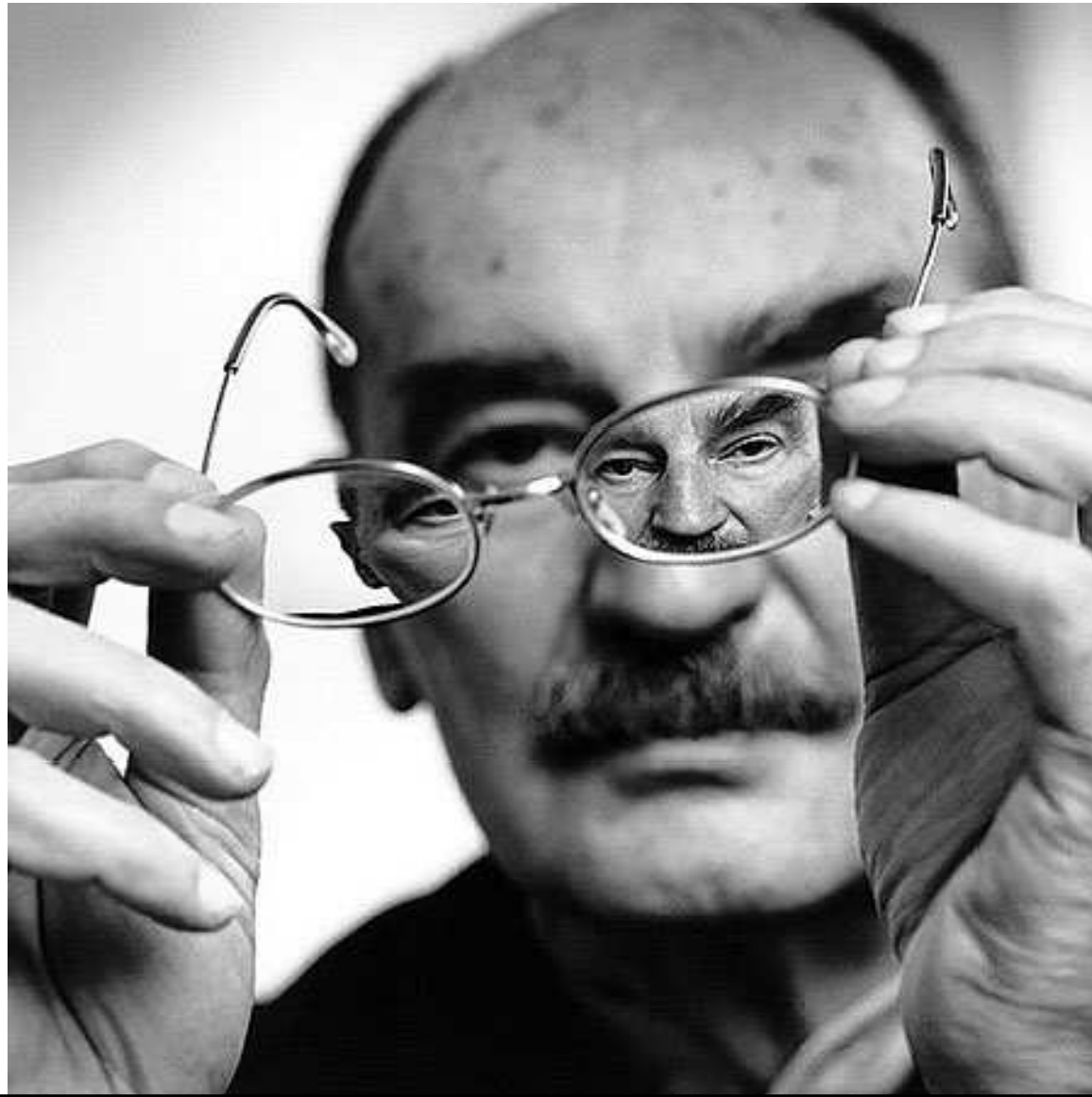
Spolutvůrce „modelu“ polského absurdního divadla.

Autor 12 dramát:

- *Kartotéka* (1960) prvotina
- *Odešel z domu* (1964)
- *Sousoší Laokoóna* (1974)
- *Bílé manželství* (1975)
- *Past* (1982) hra inspirovaná životem Franze Kafky

SŁAWOMIR MROŹEK

(1932 – 2013)

CZŁOWIEK KTÓRY
WYMYŚLIŁ SAM
SIEBIE!

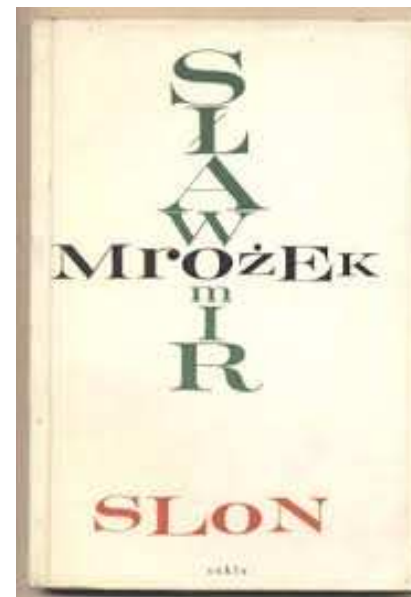

Vystudoval architekturu, poté se živil jako novinář a karikaturista.

Dvojí emigrace: 1963 – 1996, 2008 – 2013

Autor více než 30 her:

- *Policajti* (1958)
- *Na širém moři* (1961)
- *Striptýz* (1961)
- *Tango* (1964)
- *Šťastná událost* (1971)
- *Emigranti* (1974)
- *Velvyslanec* (1981)
- *Láska na Krymu* (1994)

Sbírka povídek:

- *Slon* (1957)

Paměti:

- *Baltazar* (2006)

JANUSZ GŁOWACKI

(*1938)

80. léta: emigrace do USA (z důvodu sympatií s hnutím Solidarita).

Hry:

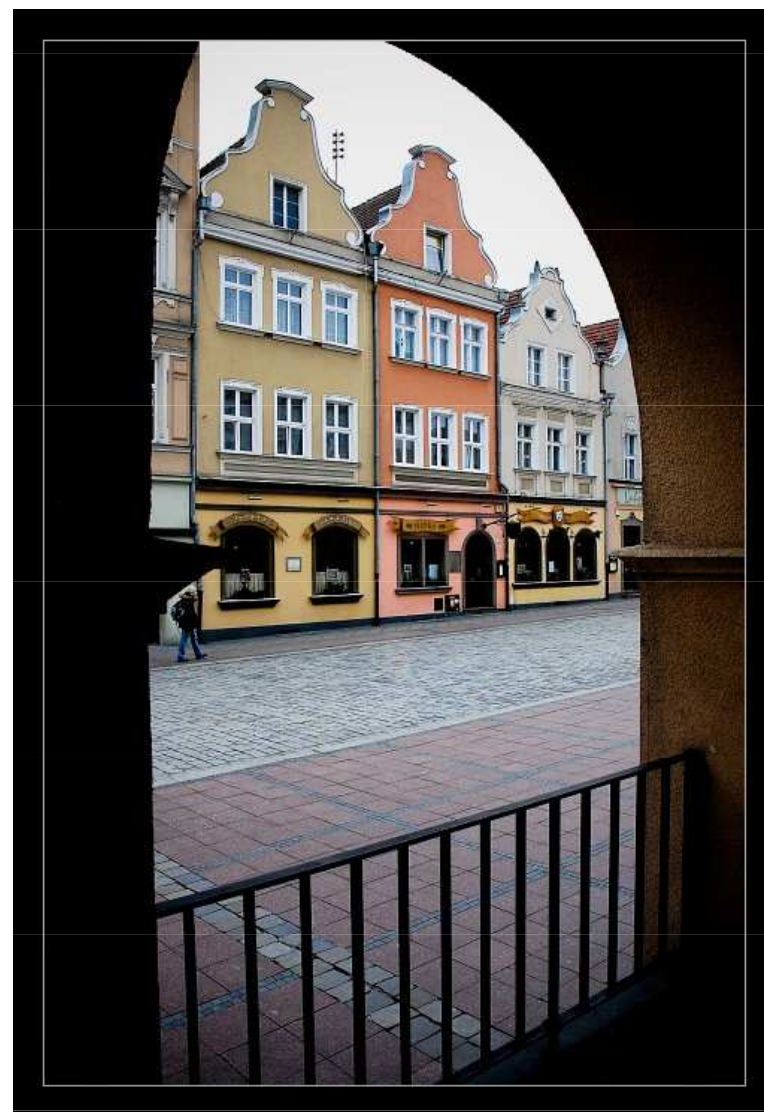
- *Hra na Popelku* (1979)
- *Fortinbras se opil* (1983, variace na Hamleta dopsaná až v USA)
- *Hon na šváby* (1990)
- *Antigona v New Yorku* (1993)

JERZY GROTOWSKI

(1933 – 1999)

- hlavní reformátor moderního polského divadla
- vystudoval režii a herectví (Krakov, Moskva)
- navázal na Artauda, Stanislavského...
- 2 tvůrčí fáze – přelomový rok 1970
- **1959: Divadlo 13 řad** – v Opolí (Teatr 13 Rzędów)
 - převzali prostor i soubor
 - nejproslulejší inscenace: *Dziady* (Adam Mickiewicz)
- od 2. sezony: tendence působit jako institut, kulturní dům...
- pokusy o založení výzkumného „laboratorního“ divadla
- **1963** činnost souboru přerušena (politické tlaky)

Teatr 13 Rzędów (Opole)
dnes Teatr Maska

TUTAJ W LATACH
1959-1964
DZIAŁAŁ TEATR
13 RZĘDÓW
JERZEGO GROTOWSKIEGO

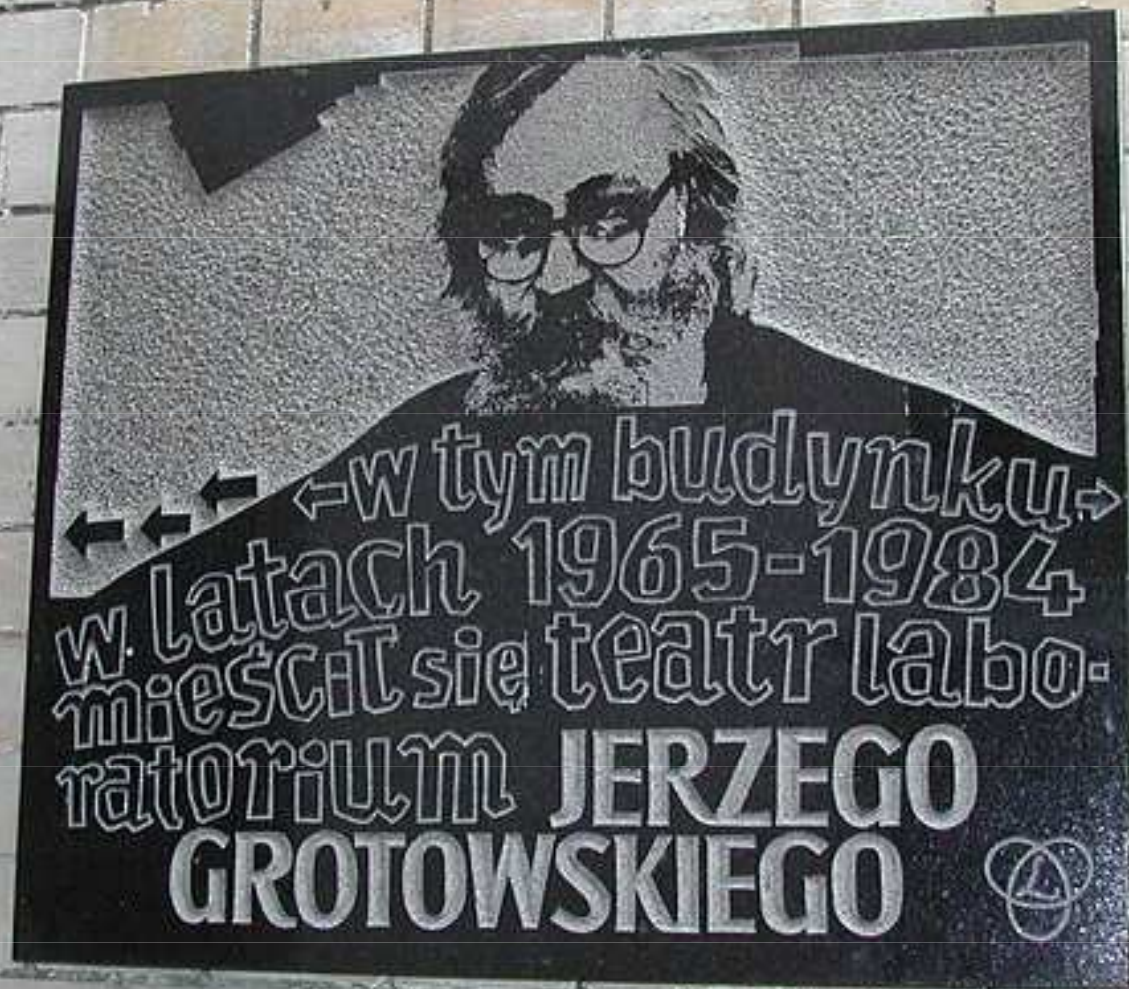

Grotowského dramaturg
Ludwik Flaszen (foto 2007)

- 1965: **Teatr Laboratorium** – ve Wrocławu
 - vývoj názvů: Teatr Laboratorium 13 Rzędów, Instytut Badań Metody Aktorskiej, Teatr Laboratorium, Instytut Aktora – Teatr Laboratorium, Instytut-Laboratorium
- divadlo jako výzkumné pracoviště
- základem byl vztah herec-divák
- existence souboru až do 1984
- kniha statí ***Towards a Poor Theatre***
 - 1968
 - autor: J. G.
 - spoluautoři: Flaszen, Barba, Schechner, Brook

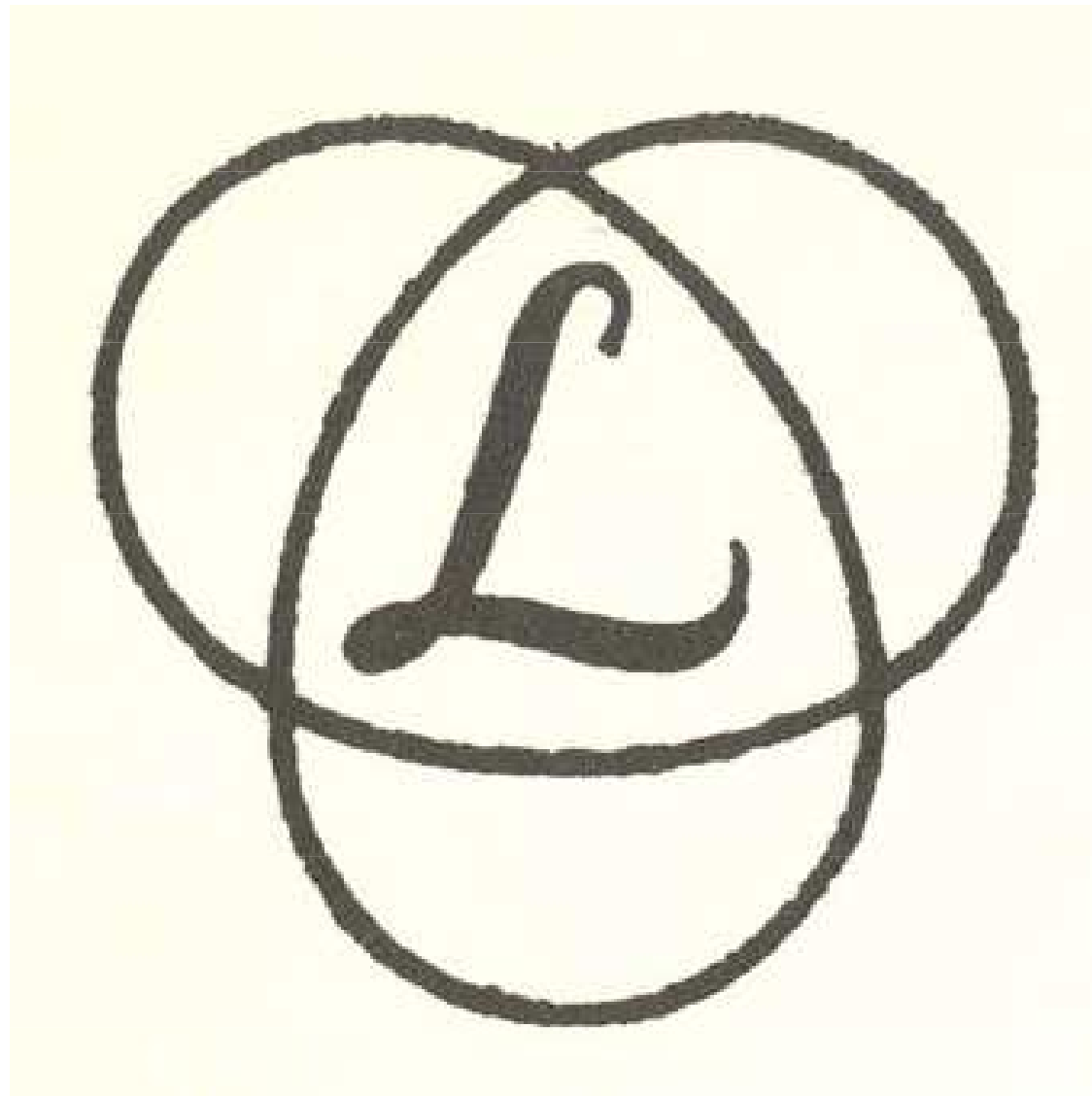

Teatr Laboratorium: vchod (ul. Rynek-Ratusz, Wrocław)

←w tym budynku→
w latach 1965-1984
mieścił się teatr labo-
ratorium JERZEGO
GROTOWSKIEGO

Teatr Laboratorium (logo)

Specifika souboru:

- zrušení pracovních specializací
 - všichni dělali vše
- neomezená pracovní doba
 - divadlo musí být pro tvůrce vším, 24 hod. denně
 - nešlo o mezilidské vztahy, ale o společný zájem o divadlo
- „chudé divadlo“: snaha vyloučit z divadla vše nadbytečné (včetně technických výtvarných)
- jiné priority než počet premiér, repríz, diváků...
- herecká výchova v souboru
- divadlo jako světský rituál (diváci jsou jeho svědky)
- analogie náboženského zážitku (rituální povaha divadla)

Teatr Laboratorium
(z hereckého tréningu)

- Inscenace v Opole (Opolí):
 - *Akropolis* (1962, Wyspiańskij a Borowski)
 - mytologický námět vs. Vyhlazovací tábory
 - *Tragická historie doktora Fausta* (1963, Marlowe, režie Eugenio Barba)
- Inscenace ve Wroclavi (Vratislavi):
 - *Vytrvalý princ* (1965, Calderon a Slowacki)
 - *Evangelia* (1967 – viz Z. Hořínek: Divadlo č. 6 '67)
 - *Apocalypsis cum Figuris* (1968)
- od roku 1966 soubor cestuje po zahraničí (Evropa, Asie, Austrálie, Amerika)
- mezinárodní proslulost souboru i JG

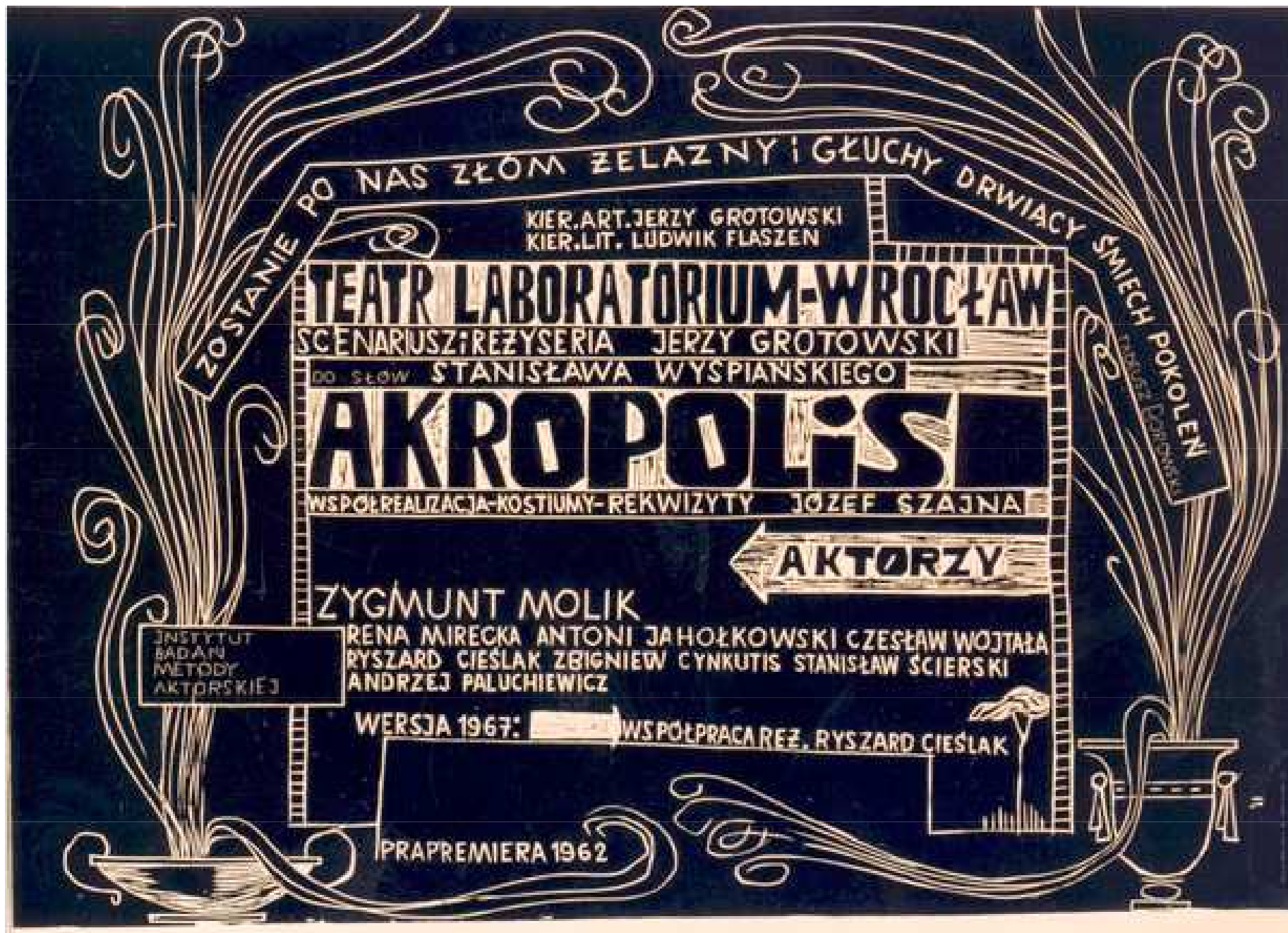

Akropolis

(podle hry S. I.
Wyspiańskiego a
básní T. Borowskeho)

foto z 1963

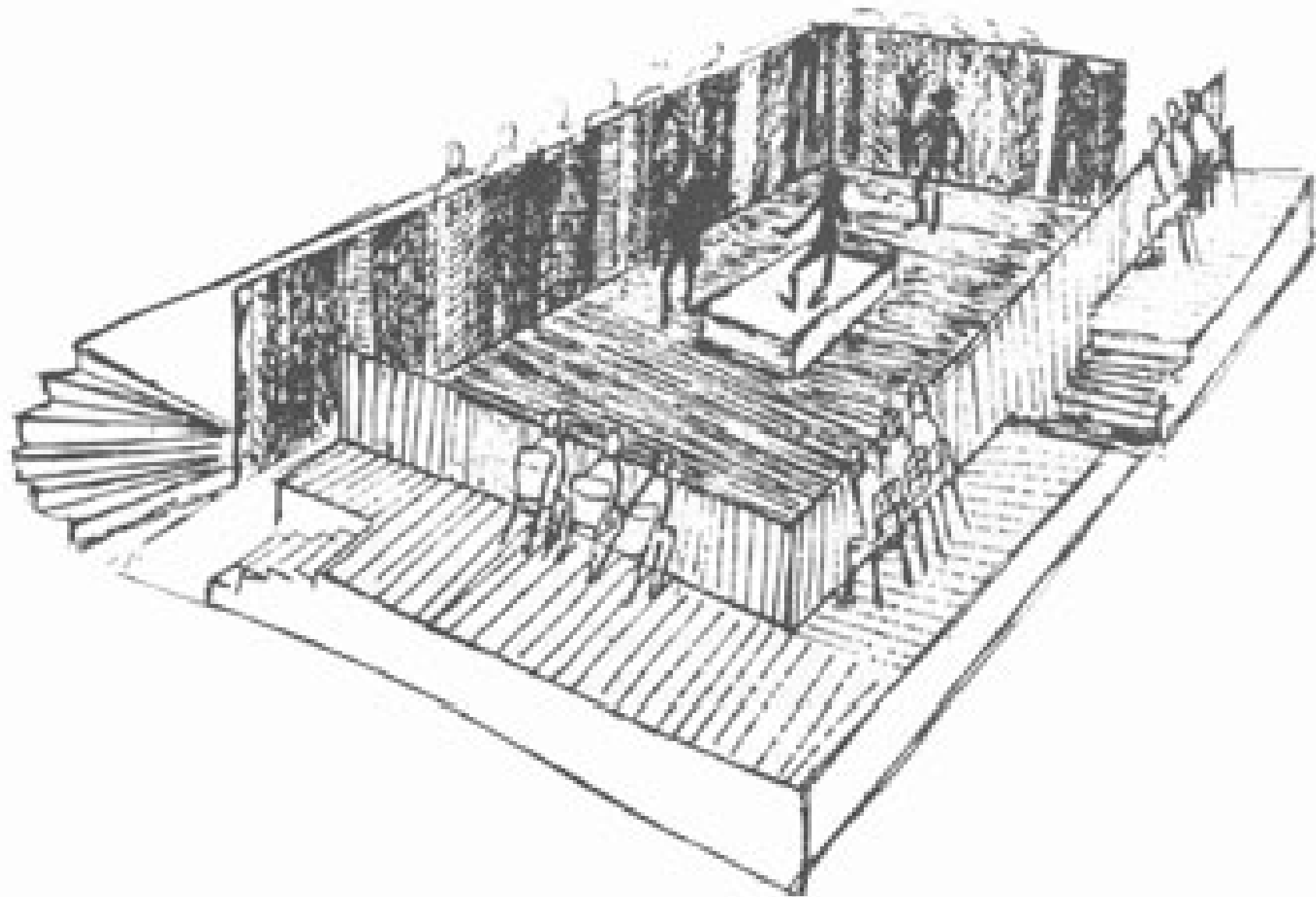
plakát

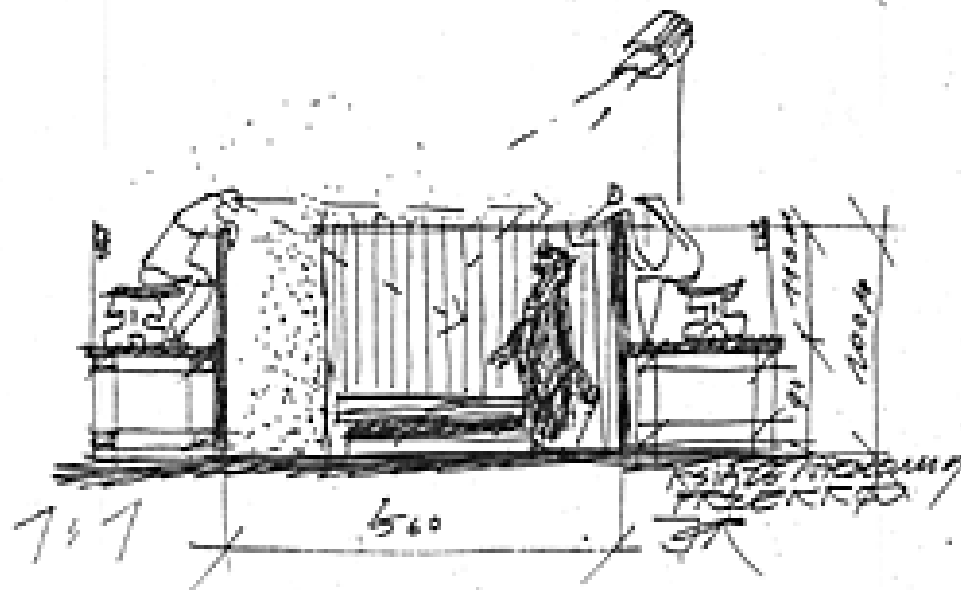
Vytrvalý princ (1. premiéra uskutečněná už ve Wroclawi)

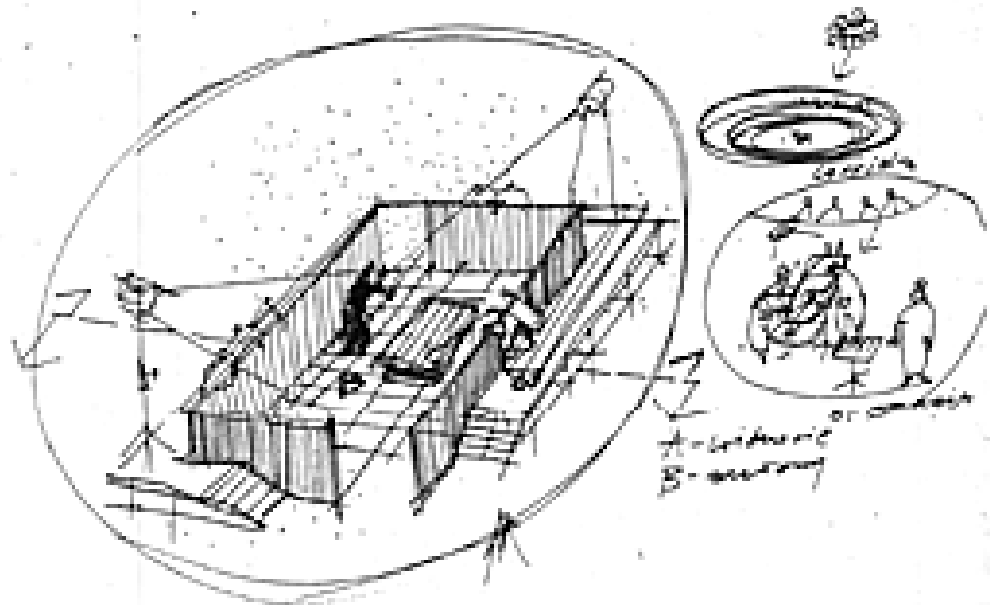
Vytrvalý princ
(plakát)

skica inscenačního prostoru

Vytrvalý princ
(skica scény, autor
Jerzy Gurawski)

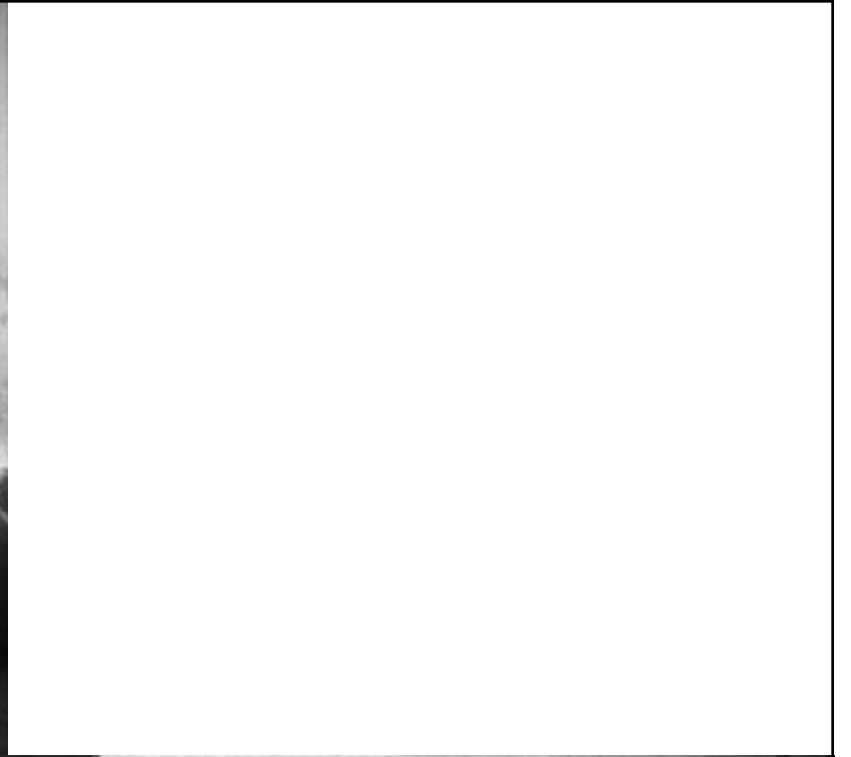

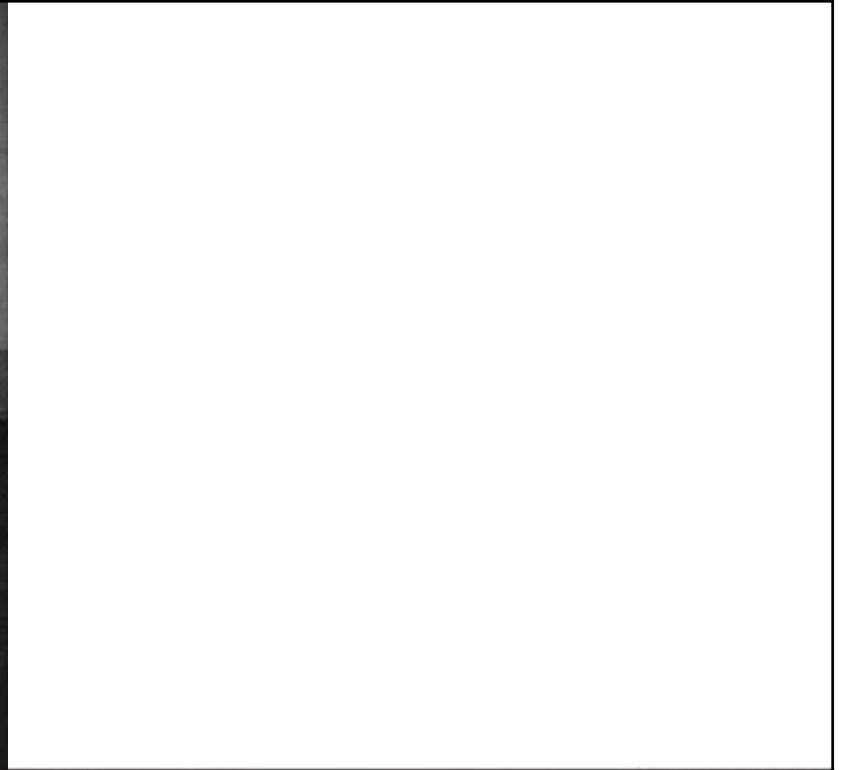
Ewangelia
(plakát)
jen 6 repríz

Apocalypsis cum Figuris (Apokalypsa s obrazy)

Apocalypsis cum Figuris

Apocalypsis cum Figuris

Apocalypsis cum Figuris

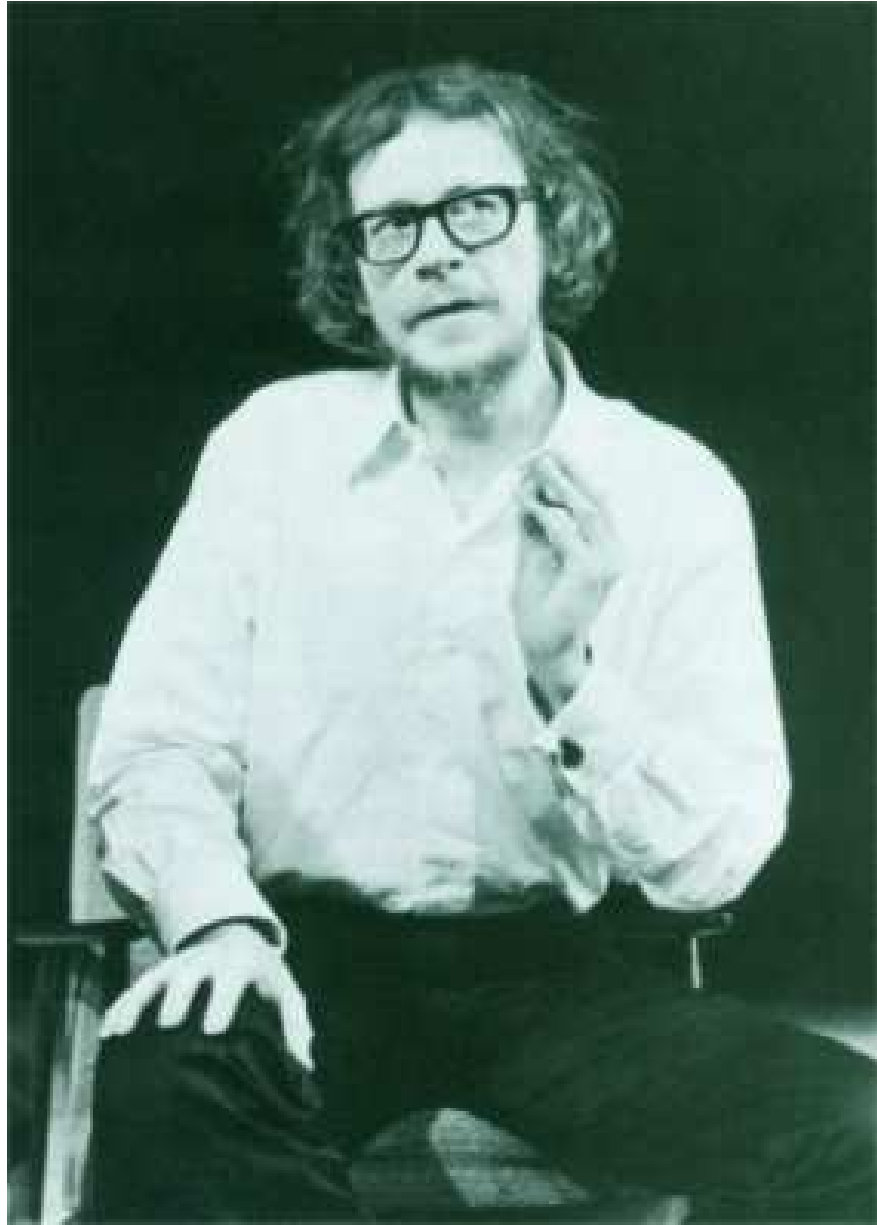

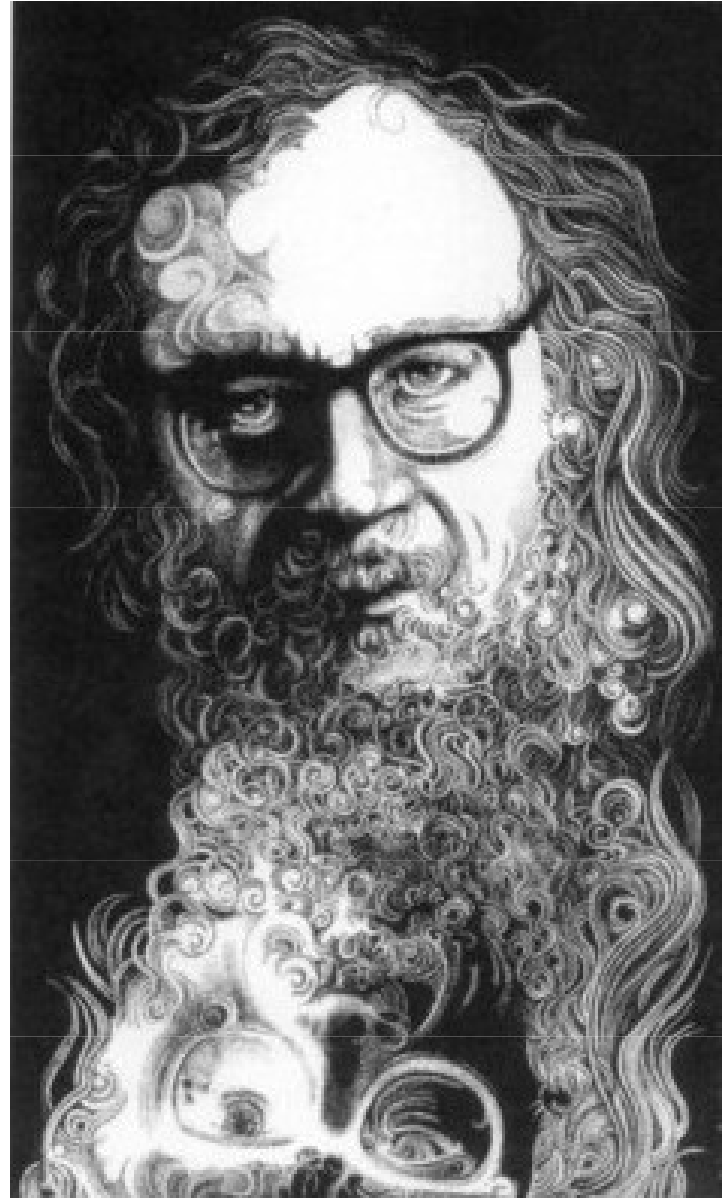
Albrecht Dürer:
Čtyři apokalyptičtí jezdci
(1498)

Proměna vnímání divadla (2. tvůrčí etapa):

- **1970** – JG se vzdává role režiséra-demiurga
- cesta po Indii: duchovní a myšlenková proměna
- soubor dosáhl hereckého mistrovství, zed' mezi herci a diváky však zůstala...
- snaha eliminovat „ideu divadla“ – ale jak?
 - setkání, komunita, svátek... (jen už ne laboratoř!)
 - každý má zůstat sám sebou (workshopy)
 - zájem o „konflikt“ mezi událostmi **běžného života** a **svátkem, slavností**
- utváří tzv. **paradivadlo** (všichni jsou účastníci)
 - **rituál** jako zdroj divadla i života
 - cestuje po lokalitách starých kultur

- od tzv. 1973 provozuje JG tzv. ***Special Project***
 - provedení *Apocalypsis cum Figuris*
 - následně 10 vybraných zájemců: 1odenní workshop
 - proměna role herce a diváka
- 70. léta: **Festiwal Teatru Otwartego** (Festival otevřeného divadla)
 - divadlo = cesta ke svobodě, nikoli k zábavě
 - 1975 účastní se festivalu: Peter Brook, Eugenio Barba, Jean-Louis Barrault, Ariane Mnouchkin, Odin Teatret...
 - snaha objevit kořeny divadla
 - 24 hod. v lese: hledání kořenů divadla (mýty, archetypy)
- JG po roce 1975: **učitel-performer** (USA, Itálie, Japonsko, Indie, Mexiko...) skupinové experimenty
- 1982: v Polsku stanné právo (Solidarita)

- 1985: založeno **Centrum Grotowského** (italská Pontedera, dodnes)
- 1987: založena katedra v **Collège de France** (obor divadelní antropologie)
- Následovníci JG:
- JG: „učitel moderních divadelních učitelů“
- **Eugenio Barba** (1961 Polsko – 1. stážista JG)
 - po stáži u JT (3 roky) založil **Odin Teatret**
 - ISTA (Mezinárodní škola divadelní antropologie)
- **Włodzimierz Staniewski**
 - soubor pryč od diváků, statek na polském venkově
- **Rena Mirecka**
 - workshopy

Další význační polští režiséři:

- **TADEUSZ KANTOR** (1915–1990)

Původně malíř a scénograf.

1956: založil v Krakově divadlo **Cricot 2** (Witkiewiczovy hry, podnítil zájem o absurdní divadlo...)

Od 70. let proslul i mimo Polsko.

Z jeho inscenací:

- ***Mrtvá třída*** (1975)
- ***Wielopole, Wielopole*** (1980)
- ***Nikdy se sem už nevrátím*** (1988)

Další význační polští režiséři:

- **JÓZEF SZAJNA** (1922–2008)
 - *Dziady, Revizor* aj. (coby režisér hodně cestoval)
- **ANDRZEJ WAJDA** (*1926)
filmový, ale i divadelní režisér:
 - *Hamlet* (1982)
 - *Dybuk* a *Hamlet IV.* (1989)
- **KRYSTIAN LUPA** (*1943)
 - *Immanuel Kant* (1996)
 - *Persona. Triptych* (2008–2010)
 - *Mýcení* (2014, dramatisace románu T. Bernharda)

Významní polští teatrologové:

- KAZIMIERZ BRAUN (*1936)
 - *Druhá divadelní reforma* (1979)
 - *Divadelní prostor* (1982, scénografie)
 - *Hollywood aneb Svatý les* (monodrama)
- JAN KOTT (1914–2001)
 - *Shakespearovské črty* (1961)

Z dalších proslulých polských souborů 60.–80. let:

- Teatr Ósmego dnia (1964, Poznań – italská anabáze)
- Teatr Misterium (počátek 70. let, Wrocław, inspirováno TL)
- Teatr Prowizorium (1976, současné polské hry)
- Teatr 77
- Scena Plastyczna

Literatura:

- Braun, Kazimierz: *Druhá divadelní reforma*. (Praha, 1993)
- Grotowski, Jerzy: *Divadlo a rituál: texty 1965–1969*. (Bratislava, 1999)
- Grotowski, Jerzy: *Jerzy Grotowski a Teatr Laboratorium: Texty. 1.-3. část* (Praha, 1990)
- Grotowski, Jerzy: *Towards a Poor Theatre*. (New York, 1968)
- Osiński, Zbigniew: *Grotowski i jego Laboratorium*. (Varšava, 1980)
- Pilátová, Jana: *Hnízdo Grotowského*. (Praha, 2009)
- Vinař, Josef: *Divadlo J. Grotowského*. (Praha, 1985)
- <http://www.grotowski-institute.art.pl/> (Instytut im. Jerzego Grotowskiego)